

Uvjeti za refleksiju usmjerenu na otkrivanje

Claus Jensen

Za razvijanje pedagoške aktivnosti potrebno je imati dovoljno vremena i prostora. Pedagogija podrazumijeva susret ljudskih bića na specifičan način. Iz ovog razloga ključno je da djeca, roditelji i osoblje vrtića imaju mogućnost međusobnog utjecaja na vlastite živote. No kako je naglašeno u ovom članku, postoje i mnogi drugi akteri koji žele utjecati na sadržaje svakodnevnog života.

Tijekom proteklih desetljeća pokušavali smo na razne načine kreirati otvorena okruženja za djecu i odrasle u kojima se roditelji uvažavaju kao ključni sudionici djetetova svakodnevnog života.

U Danskoj je uobičajena praksa da djeca u vrtić mogu doći u različito vrijeme. Uz to je potpuno opravdano kao razlog za kašnjenje navesti priliku za druženje članova obitelji. Ovo je samo jedan od mnogih primjera koji svjedoče o dostignutoj razini fleksibilnosti u pedagoškoj

praksi. Tu postoji mogućnost da se svako dijete vidi kao jedinka i da se s roditeljima ostvari konkretniji odnos.

Praksa govori da jedna uredba ministarstva ili gradonačelnika ne dovodi do otvorenosti i fleksibilnosti sustava. Politička volja je svakako važna, ali za razvoj dobre prakse potrebne su lokalne akcije u svakoj ustanovi. Ne trebate biti pedagog kako biste mogli uočiti da se djeca međusobno razlikuju. Izazov je kreirati okruženje koje je temeljeno na toj različitosti.

U svakodnevnom životu u predškolskim ustanovama djeca su dio zajednice, ali je vrlo važno ne izgubiti iz vida da te zajednice ne trebaju počivati na krutim pravilima kao u vojsci. Život u njima može biti raznolik, otvoren, začudan i određen mnoštvom zabavnih, zahtjevnih i zaigranih pojedinaca.

Na lokalnoj razini moramo eksperimentirati, a na razini svake ustanove potrebna je velika odlučnost u donošenju odluka. Svi sudionici: djeca, roditelji, pedagoški



djelatnici moraju imati osjećaj da sudjeluju u istinskoj demokraciji – svakodnevnoj demokraciji koja se odvija kroz neprestani dijalog s ciljem uravnoteženja različitih potreba.

Prošlost su obilježila shvaćanja razvijana i konsolidirana osamdesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća. Ovo je razdoblje značajnih promjena u poimanju djeteta. U Italiji je Loris Malaguzzi (Reggio Emilia) bio jedan od mnogih koji su dali svoj doprinos ovom procesu. Umjesto da o djetetu mislimo kao o praznoj čaši koju pedagoški djelatnici trebaju napuniti, vidimo ga kao magičnu čašu koja se na gotovo čudesan način sama puni. Ova ideja o magičnoj čaši pokrenula je veliko zanimanje za pedagoški proces i želju za eksperimentiranjem.

U isto vrijeme čitav niz istraživača u Danskoj sudjelovao je u kreiranju znatno složenijeg razumijevanja dječjeg razvoja, procesa tijekom kojeg se dijete susreće s mnogo različitih aktera – onih koji ih, s različitih pozicija, žele voditi i oblikovati, i u tom procesu dijete smatraju glavnim akterom vlastita razvoja, a ne samo pasivnom individuom koja iščekuje naredni sadržaj. U pedagoškom miljeu postojala je snažno izražena želja za prakticiranjem svakodnevne demokracije. Možemo li imati pedagošku praksu koja djeci pruža širok raspon aktivnosti i slobodu izbora, onih u kojima najviše uživaju; dati im mogućnost utjecaja na strogoću pravila i slično? Poduža je lista eksperimenata koji se mogu poduzeti, ali i onih koji su već realizirani. Da bi se pronašli novi načini demokratizacije svakodnevnog života, igra i vlastita dječja kultura stvaranja stavljeni su u centar pokusa.

Važno je ponovno naglasiti da demokratizaciju ne možemo nametnuti državnom zakonskom regulativom. Za uspjeh je potreban dijalog na lokalnoj razini, među djelatnicima i roditeljima, uz aktivno sudjelovanje djece. Dosta će vremena proći dok se u praksi provedu zaključci brojnih rasprava. Moramo eksperimentirati, kritizirati i višekratno reevaluirati dok promjene ne postanu u dovoljnoj mjeri temeljito posložene kako bi bile dio svakodnevne realnosti. Možemo primijetiti kako je pedagoški rad usko povezan s konkretnim mjestima, praksom i akterima. Često inspiracija dolazi izvana, ali s raznim varijacijama na lokalnoj razini.

S kojim se izazovima suočavamo danas? Može biti teško jasno definirati kada i na koji način bi se promjene trebale dogoditi, ali se kao aktivni sudionik pedagoške prakse sjećam vremena kad smo počeli raspravljati o kvaliteti. Prva reakcija je bila užitak zbog mogućnosti da se o toj temi raspravlja, ali je entuzijizam vrlo



© Claus Jensen

brzo splasnulo. Pokazalo se da je politički i interes upravljačkih tijela za pitanje kvalitete bio uglavnom vezan uz razvoj upravljačkih mehanizama u javnom sektoru. Jedan dio nove ideologije glasilo je da se ustanove skrbi o djeci, poput drugih u javnom sektoru, moraju razvijati međusobnim natjecanjem.

Od tada su potrošena golemo sredstva kako bi se stvorio sustav za uspoređivanje vrtića. Cijela četa psihologa, sociologa, zakonodavaca i posebno ekonomista dobro se preznajila dok je stvorila sustav kojim se rad ustanove može mjeriti i procjenjivati. Iznenađuje broj novih alata kojima se omogućuje tržišno poslovanje ustanova za djecu, ali oni iz nas crpe i znatnu energiju. Mnogi resursi namijenjeni svakodnevnom radu s djecom uglavnom se koriste u svrhu kontrole i uspješnijeg tržišnog nadmetanja.

Primjer je situacija u kojoj se indeks tjelesne mase djece koristi kao pokazatelj rada ustanove koja, shodno rezultatu, može biti nagrađena ili kažnjena od nadležnih tijela. Po istoj logici, veliki dio političkog sustava pokušava umanjiti značaj zajedničkog sporazuma pedagoških djelatnika i službenika javnog sektora. Pedagoški djelatnici moraju se nadmetati kako bi dobili svoju malu plaću koja im se isplaćuje prema razini privrženosti direktivama definiranim na centralnoj razini. Početak poziva na promjene bio je poziv na raspravu o kvaliteti. Međutim, za mene je njezin konačan rezultat pod velikim znakom pitanja. Najočiglednija posljedica jest definitivna centralizacija moći koja nas vraća u vrijeme totalitarnih režima. To je nemilosrdan položaj koji je nametnut mnogim modernim tehnologijama.

Što sada?

Unatoč važnosti centralizacije na lokalnoj razini, postoje potrebe i zahtjevi druge strane kojima treba dati dovoljno prostora. Ponekad je teško naći vrijeme i mjesto za raspravu o ovome. Može izgledati nemoguće boriti se za održanje određene razine znatizelje vezane za djetetove mogućnosti. To je mukotrpan zadatak, ali usprkos svemu u njemu profesionalci nalaze najviše zadovoljstva. U ovom članku želio sam pokazati da u području pedagogije opstaju veliki demokratski ideali koji ne nestaju usprkos rušilačkim posljedicama neoliberalne ideologije moći. Započnimo promjene na lokalnoj razini i izrazimo neslaganje kako bi nas čuli i pružili nam veću političku podršku.

Claus Jensen je pedagog i pedagoški antropolog.
clausjensen@me.com